

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่องพฤติกรรมประชาธิปไตย
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
Extra Curriculum Development on “Democratic Behaviors”
for Senior High School Students

ไพฑูรย์ พันโนลาด¹
Paithoon Pannolard

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 พัฒนาหลักสูตร ระยะที่ 3 ศึกษาผลการใช้หลักสูตร และระยะที่ 4 การประเมินหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ 1) แบบสัมภาษณ์ การ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย 2) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3) แบบทดสอบวัดความเป็นประชาธิปไตย 4) แบบสังเกตความเป็นประชาธิปไตย 5) แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาลหนองหญ้ามา (โรงเรียนกีฬาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 62 คน สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่าหลักสูตรรายวิชาที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นโดยภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ผลการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีความพึงพอใจต่อหลักสูตร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.55 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ (Keywords): การพัฒนาหลักสูตร; พฤติกรรมประชาธิปไตย

Received: 2021-09-18 Revised: 2021-10-08 Accepted: 2021-10-08

¹ โรงเรียนเทศบาลหนองหญ้ามา (โรงเรียนกีฬาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด) สำนักการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด Nong Ya Ma Municipal School (Roi Et Municipal Sports School) Education Bureau Roi Et Municipality Roi Et Province. Corresponding Author e-mail: ponglang101@hotmail.com

Abstract

The major aims of the research were to 1) develop an extra curriculum on “Democratic Behaviors” for junior high school students and 2) assess the results of curriculum implementation. The research and development process was divided into four phases: 1) study of primary data, 2) curriculum development, 3) curriculum implementation, and 4) evaluation. The research instrument consisted of an interview form of democratic behaviors, 2) an extra curriculum on “Democratic Behaviors”, 3) a democratic assessment test, and an observation form and a questionnaire. The research samples were sixty two 10th grade students at Nong Ya Ma Municipality School (Roi-et Town Sports School) in the second semester of 2019. The research statistics used were percentage, mean and standard deviation. Results of the research were as follows: The average appropriateness of the extra curriculum assessed by five experts was at a high level. The research results were as follows after curriculum implementation. The overall satisfaction of the students with the extra curriculum on “Democratic Behaviors” was at a very high level (4.55).

Keyword: Curriculum Development; Democratic Behaviors

บทนำ (Introduction)

ความสำคัญของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย คือ การศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข รวมทั้งปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และพัฒนาพฤติกรรมตามแนวทางประชาธิปไตย จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทยทุกคน การปลูกฝังและพัฒนาประชาธิปไตยใน สถานศึกษาและชุมชน จำเป็นต้องดำเนินการให้มีการเชื่อมโยงสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันอย่าง มีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งด้านวิถีชีวิตและระบบประชาธิปไตยตาม เจตนารมณ์อย่างแท้จริง สถานศึกษา ผู้บริหารที่เป็นประชาธิปไตย ชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องแสดง บทบาทพฤติกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรที่เป็นผู้ร่วมงานได้ทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีความคล่องตัว สอดคล้องกับหลักการตามวิถีทางประชาธิปไตย และทำให้บริหารงานสำเร็จคล่อง ไปด้วยดี โดยมีการยอมรับฟังและปฏิบัติตามความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนบริหารงาน ประเมินผลงานโดยคำนึงถึงความต้องการของทุกฝ่าย เพื่อให้ตรงเจตนารมณ์และสอดคล้องกับ หลักการประชาธิปไตย โดยต้องเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืนในทุกระดับของการพัฒนา (ไย อองค์ ทิมสุวรรณ, 2558)

การปกครองระบอบประชาธิปไตยและวิถีประชาธิปไตยต้องการพลเมืองที่มีคุณภาพ กล่าวคือ การบัญญัติกฎหมาย การมีสถาบัน กลไก และกระบวนการทางการเมืองเพียงเท่านั้นไม่สามารถทำให้ประชาธิปไตยสำเร็จผลด้วยดีได้ แต่อีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญและมีผลต่อความสำเร็จของประชาธิปไตย คือคุณภาพของประชาชนในฐานะพลเมือง เนื่องจากพลเมืองมีบทบาทสำคัญอย่างมากในกระบวนการประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแสดงความคิดเห็น ปรีกษาหรือ และถกเถียงประเด็นสาธารณะที่สำคัญๆ กับทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่เห็นพ้องร่วมกัน โดยมีเป้าหมายที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและเปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วม สำหรับปัจจัยความสำเร็จของประชาธิปไตยในประเทศไทย คือ “ระบบ” และ “คน” แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ “คน” กล่าวคือ ในระบอบประชาธิปไตย หากมีรัฐธรรมนูญที่ดี แต่คนใช้รัฐธรรมนูญไม่เป็นหรือไม่เคารพ ก็จะทำให้มีปัญหาในที่สุด (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555) ทั้งนี้ที่ผ่านมาประเทศไทยได้แก้ปัญหาดังกล่าวได้แก่ไขปัญหาโดยการพัฒนาคนให้มี “พฤติกรรมพลเมือง” หรือการศึกษาเพื่อสร้างพฤติกรรมพลเมือง (Civic Education) จนทำให้ เกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยสำเร็จได้ (คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองด้านการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างพฤติกรรมพลเมือง, 2554)

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อม ที่จะประกอบกรงานอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงามทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม การศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ 5 ของชีวิต เป็นปัจจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ด้านของชีวิต และเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ของชีวิตในโลกที่มีกระแสเปลี่ยนแปลงทางด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบให้วิถีชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง มีความสุข ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึก ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ปลูกฝังการรู้จักรักษาและส่งเสริม สิทธิ หน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีพฤติกรรมมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในพฤติกรรมไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2543)

สถานศึกษาเป็นสถาบันหลักในด้านการพัฒนาประชาธิปไตยไปสู่ครรลองที่ดีตามที่สังคมพึงปรารถนา การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวิถีประชาธิปไตยมากล่อมเกลานในสถานศึกษา (วิสุทธิ โปธิแทน, 2554) โดยเริ่มตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานภายใต้หลัก 3 หลัก คือ 1) การวาระธรรม คือ การเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในทุกโอกาส ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม 2) ปัญญาธรรม คือการ ส่งเสริมให้นักเรียนไม่ถือตนเป็นใหญ่ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับและปฏิบัติตามมติของเสียงข้างมาก ใช้เหตุผลในการรับฟังคนอื่น และ 3) สามัคคีธรรมคือ การร่วมมือกันในการเรียนรู้หรือการ

ทำงาน โดยใช้กระบวนการ กลุ่มได้แก่ การวางแผนการทำงาน การทำงานด้วยความตั้งใจและรับผิดชอบต่องาน ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า ประโยชน์ส่วนตน รู้จักการประนีประนอมการแบ่งปันกันและกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) การประสานงานกันเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกของนักเรียนให้ยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย รู้จักรับฟัง รวมทั้งเคารพ สิทธิของผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

หลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางทุกอย่างที่เกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดอนาคตทางการศึกษาของสังคมนั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือชี้แนะทางในการจัดการความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีมาตรฐานเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นเครื่องชี้นำถึงความเจริญของประเทศ ประเทศใดที่มีหลักสูตรที่ดีมีความเหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ประเทศนั้นย่อมมีความเจริญ หลักสูตรที่ดีจะต้องสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนลักษณะความต้องการของผู้เรียน เพื่อสนองต่อความต้องการด้านกำลังของประเทศ สามารถทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ หลักสูตรมีความสำคัญในการวางรากฐานคุณภาพของคนในชาติ ส่งเสริมความเจริญงอกงาม ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ประสพ เนิ่งเฉลิม, 2553)

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่องพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยมุ่งศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ซึ่งเป็นส่วนที่ต้องพัฒนาผู้เรียนในด้านพฤติกรรมตามองค์ประกอบที่สำคัญของประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของประชาธิปไตยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วม การเคารพกันและกัน ความรับผิดชอบ และภายใต้หลักการแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าการพัฒนาหลักสูตรตามทฤษฎีหลักสูตรที่นำมาใช้โดยการผสมผสานทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรที่ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นในการสร้างพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องและสร้างเสริมประสบการณ์ประชาธิปไตยกับการดำเนินชีวิตในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็น การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

1. สัมภาษณ์ครูที่สอนเกี่ยวกับประชาธิปไตย

กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูที่สอนรายวิชาสังคมหรือที่สอนเกี่ยวกับประชาธิปไตย จำนวน 2 ท่าน โดยใช้เกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นผู้มีประสบการณ์ในการสอนเกี่ยวกับประชาธิปไตยและรับผิดชอบโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน ไม่น้อยกว่า 5 ปี เพื่อทำการสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ประชาธิปไตย โดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยระยะที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร และองค์ประกอบของพฤติกรรมประชาธิปไตย และวิธีการจัดกิจกรรมที่จะเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย

2.2 ศึกษาโรงเรียนประชาธิปไตยตัวอย่างต้นแบบ เป็นการศึกษาสภาพจริงของโรงเรียนประชาธิปไตยตัวอย่าง และแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ ศึกษาสภาพจริงในห้องเรียนที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย และศึกษาแนวทางและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยการสัมภาษณ์ครูที่เกี่ยวข้องกับการสอนและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

ระยะที่ 2 พัฒนาหลักสูตร

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยการพัฒนาหลักสูตร

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับโรงเรียนเทศบาลหนอง หล้าม้า (โรงเรียนกีฬาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด) จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่

1.1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 2 ท่าน

1.1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 2 ท่าน

1.1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 ท่าน

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับรองการร่างหลักสูตร จำนวน 5 ท่าน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่

1.2.1 ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.2.2 ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการวิจัยการศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.2.3 ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนรายวิชาสังคมหรือด้านการสอนวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน ไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.3 นักเรียน

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทศบาลหนองหญ้าม้า (โรงเรียนกีฬาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 154 คน จาก 6 ห้องเรียน ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 ห้องเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 ห้องเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลหนองหญ้าม้า (โรงเรียนกีฬาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 62 คน จาก 2 ห้องเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Random Sampling) โดยใช้ระดับชั้นเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 เนื้อหาที่ใช้ในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อรับรองการยกร่างหลักสูตรในประเด็นดังนี้

- 2.1.1 ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 2.1.2 ด้านองค์ประกอบของหลักสูตร
- 2.1.3 ด้านเนื้อหา
- 2.1.4 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.1.5 ด้านการวัดและประเมินผล

2.2 เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาผลการทดลองเครื่องมือ (Try out) ดังนี้

- 2.2.1 หน่วยที่ 1 พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- 2.2.2 หน่วยที่ 2 ปัญหาสังคม
- 2.2.3 หน่วยที่ 3 สังคมประชาธิปไตย

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ความเหมาะสมของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

3.2 ผลการหาคุณภาพเครื่องมือ (Try out) ดังนี้

- 3.2.1 หลักสูตรฉบับร่าง
- 3.2.2 แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย
- 3.3.3 แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการเคารพซึ่งกันและกัน และด้านความรับผิดชอบ
- 3.3.4 แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562

ระยะที่ 3 ศึกษาผลการใช้หลักสูตร

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทศบาลหนองหญ้าม้า (โรงเรียนกีฬาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 154 คน จาก 6 ห้องเรียน ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 ห้องเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 ห้องเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลหนองหญ้าม้า (โรงเรียนกีฬาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 62 คน จาก 2 ห้องเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Random Sampling) โดยใช้ระดับชั้นเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

ระยะที่ 4 การประเมินหลักสูตร

การประเมิน แก้ไขและปรับปรุงหลักสูตร เป็นการนำผลที่ได้จากการ ทดลองใช้หลักสูตร ในระยะที่ 3 มาแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นพร้อมที่จะนำไปใช้ต่อไป

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

- 2.1 หน่วยที่ 1 พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- 2.2 หน่วยที่ 2 ปัญหาสังคม
- 2.3 หน่วยที่ 3 สังคมประชาธิปไตย

3. ตัวแปรที่ศึกษา

- 3.1 ความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย
- 3.2 พฤติกรรมประชาธิปไตย
- 3.3 ความพึงพอใจต่อหลักสูตร

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562

ผลการวิจัย (Research Results)

1. หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญ วิสัยทัศน์ หลักการสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณภาพผู้เรียน และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยมีโครงสร้างเนื้อหา 3 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยที่ 1 พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย เวลา 6 ชั่วโมง หน่วยที่ 2 ปัญหาสังคม เวลา 7 ชั่วโมง และหน่วยที่ 3 สังคมประชาธิปไตย เวลา 7 ชั่วโมง โดยจัดกิจกรรม การเรียนการสอน 3 ชั้น คือ 1) เตรียมการ 2) ปฏิบัติ และ 3) สะท้อนคิด ใช้เวลาทั้งหมด 20 ชั่วโมง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยตามองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วม 2) ด้านการเคารพซึ่งกันและกัน และ 3) ด้านความรับผิดชอบ ผลการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่า หลักสูตรรายวิชาที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.1 คะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตยของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตร มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตามลำดับ คือ โดยหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 75.89 หมายถึง นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ปัญหาสังคม มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 78.47 หมายถึงนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สังคมประชาธิปไตย มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 80.65 หมายถึง นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2 ผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ประเมินโดยตนเอง หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 69.09 แสดงว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 82.80 แสดงว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 99.46 แสดงว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก และผลการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยครู หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 โดยรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ย 1.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.43 คิดเป็นร้อยละ 85.21 แสดงว่าผู้เรียน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุด หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 โดยรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ย 1.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.37 คิดเป็นร้อยละ 90.05 แสดงว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุด และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โดยรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ย 1.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.26 คิดเป็นร้อยละ 95.83 แสดงว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก

2.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนรู้เรียนรู้โดยใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.55 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่ามีความน่าสนใจและควรนำมาอภิปรายผล ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการประเมินผลก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรและข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตติดตามกลุ่มตัวอย่าง จึงมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

(Research and Development) ซึ่งมีกระบวนการในดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร ศึกษาผลการใช้หลักสูตร ซึ่งผลการวิจัยพบประเด็นน่าสนใจในการนำมาอภิปรายในแง่มุมมองเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีดังนี้

1.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริม พฤติกรรมประชาธิปไตย ศึกษาสังเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญของประชาธิปไตยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตย ตามแนวคิด ของปรัชญาปฏิรูปนิยม ซึ่งปรัชญานี้เชื่อว่าการศึกษาปฏิรูปสังคม หรือการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยการช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม การจัดระเบียบของสังคม การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และการส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคม และการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ และด้วยข้อจำกัดด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผู้ศึกษาจึงได้ใช้วิธีการที่หลากหลาย ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ครูผู้สอนประชาธิปไตยในโรงเรียน การศึกษาสภาพจริง ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริม พฤติกรรมประชาธิปไตย รวมทั้งการจัดกิจกรรม นอกห้องเรียน จากสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบประชาธิปไตย รวมถึงศึกษาปรัชญาการศึกษา แนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มี พฤติกรรมประชาธิปไตย ด้วยแนวทางนี้ ผู้ศึกษาเชื่อได้ว่าเป็นแนวทางที่ดีและครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตร เพราะหลักสูตรคือหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เมื่อการเรียนการสอนมีคุณภาพที่ดีย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพของคนในประเทศนั้นๆ ดังที่ Taba (1962) ได้เสนอให้มีการพัฒนาหลักสูตรตามแนววิธี “grass-roots approach” หรือวิธีที่ให้ความสำคัญกับผู้ที่จะใช้หลักสูตรหรือผู้จัดการเรียนรู้อาจมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วยหรือวิธีจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน (bottom-up) กล่าวคือหลักสูตรที่จะพัฒนาควรจะออกแบบและพัฒนาจากผู้จัดการเรียนรู้นักเรียนมากกว่าที่จะกำหนดจากนักวิชาการเบื้องบน โดยวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ของผู้เรียน (Diagnosis of Needs) และสังคม ซึ่งแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้ศึกษาได้ดำเนินการยังพัฒนายังสอดคล้องกับแนวทางของ Tyler (1949) ที่เสนอให้ใช้แนวทางในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากหลายแหล่งข้อมูลและได้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต เป็นต้น

1.2 การสร้างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เป็นผลมาจากขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยผลจากการดำเนินการ ในขั้นนี้ ได้หลักสูตรฉบับร่างที่นำไปทดลองใช้จริงกับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) โครงสร้างหลักสูตร 3) การจัดการเรียนการสอน และ 4) การวัดและประเมิน ซึ่งใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทั้งนี้องค์ประกอบต่างๆ จะต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานจำเป็นจากการศึกษาในขั้นแรก ดังที่ Zais (1976) และ Herrick and Tyler (1950) ได้เสนอว่า ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) เป็นการวางแผน หรือการจัดองค์ประกอบของหลักสูตร

ให้เข้ากันอย่างเป็นระบบสามารถที่จะปฏิบัติได้ นักพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ อย่างละเอียด และรอบคอบก่อนตัดสินใจเลือก และจัดเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยพิจารณาจากหลายๆองค์ประกอบ ซึ่งประเด็นในการร่างหลักสูตรฉบับนี้ จะสำเร็จหรือไม่ ขึ้นกับปัจจัยหลายประการ เช่น กระบวนการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตาม หลักปรัชญาการศึกษา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริม พฤติกรรมประชาธิปไตย วิธีการวัด และประเมินผล เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากผลการประเมิน ความเหมาะสมของร่างหลักสูตรรายวิชา เพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ในภาพรวมของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลจากการรับรองหลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้ศึกษาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรในบางส่วนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

1.3 หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เตรียมการ (P - Preparation) ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติ (A - Action) และขั้นตอนที่ 3 สะท้อนคิด (R - Reflection) ซึ่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริม พฤติกรรมประชาธิปไตย จะมีความแตกต่างจากการเรียนรู้แบบทั่ว ๆ ไป คือเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข รู้จักรับผิดชอบ ต่อสังคมที่ตนเองอยู่ มีความสามัคคี รู้จักรับผิดชอบ ให้ความร่วมมือ ในการทำกิจกรรมร่วมกันกลุ่ม และเรียนรู้จากสถานการณ์จริง และเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเริ่มจากผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ร่วมกันอภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมแก่สังคมตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน เช่น กิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับชุมชน จะช่วยลดหลอมความเป็นพลเมืองที่ดี สมาชิกที่มีคุณค่าต่อสังคม การคิดการวางแผนและการสื่อสาร ยังช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพทางด้านสติปัญญาและอารมณ์ ซึ่งเนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นเนื้อหาวิชาไปทางปัญหาของสังคม และการหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นผู้เรียนร่วมกันจัดกิจกรรมตามที่วางแผนไว้ ซึ่งการปฏิบัติจะต้องนำทฤษฎี และทักษะที่ผู้เรียนได้ศึกษามาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม และสุดท้ายผู้เรียนนำผลการปฏิบัติ การบริการสังคมมาร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน ซึ่งอาจนำเสนอโดยการบรรยาย จัดทำโปสเตอร์ แผ่นพับ หรือนำเสนอผ่านวีดิทัศน์ และผู้เรียนจะต้องสะท้อนผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนั้นครูผู้สอน และเพื่อนรวมถึง ตัวผู้เรียนเองต้องมีส่วนร่วมในการประเมิน เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร นักเรียน จะไม่รู้สึกกังวลกับเกณฑ์ในการตัดสินผลการเรียนทำให้บรรยากาศในการเรียนเป็นไปอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ Walangitan (2015) ที่ว่าจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตย ผ่านการมอบหมายภาระงาน หรือกิจกรรมต่างๆ ทำให้ประชาธิปไตยของนักเรียนมีการพัฒนาขึ้น กิจกรรมของกลุ่มนักเรียนสามารถสนับสนุนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ประชาธิปไตย และ Kate and Patrick (2012) ที่เสนอว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ดี คือ การมีความสามัคคีร่วมกัน มี

ปฏิสัมพันธ์กัน ในการทำงาน มีการบรรยาย การสะท้อนผลภาพรวม สิ่งเหล่านี้สามารถทำให้มีความเข้าใจประชาธิปไตย ในห้องเรียน และทำให้ผู้เรียนมี พฤติกรรมประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ ผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการปรับปรุงตามคำแนะนำขอเสนอแนะแล้ว ผู้ศึกษาได้นำไปศึกษาผลประสิทธิภาพของหลักสูตรรายวิชาจากการไปทดลองใช้กลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจอภิปราย ดังนี้

2.1 ผลการศึกษา คะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตยของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตร มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตามลำดับ คือ โดยหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 75.89 หมายถึง นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ปัญหาสังคม มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 78.47 หมายถึง นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สังคมประชาธิปไตย มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 80.65 หมายถึง นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยตนเอง และครูพบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในระดับมาก เมื่อดูผลการประเนพบพบว่า หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 มีค่าคะแนนเพิ่มขึ้นมากจากหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 และ 2 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในช่วงแรกของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นลักษณะของการให้ความรู้กับผู้เรียนทำให้ผู้เรียนยังไม่มี ความเข้าใจในพฤติกรรมประชาธิปไตยเท่าที่ควรจึงส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรม พฤติกรรมประชาธิปไตยออกมาได้ไม่เต็มที่ ผู้เรียนยังศึกษาข้อมูลเพื่อร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมร่วมกัน หลังจากนั้นผู้เรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นตามลำดับเนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้ในช่วงของการปฏิบัติกิจกรรมทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกับผู้อื่นมีโอกาสในการแสดง พฤติกรรมประชาธิปไตยมากขึ้น มีความเข้าใจในพฤติกรรมประชาธิปไตยมากขึ้นโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงทำให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกในการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคในการทำกิจกรรมผู้เรียนสามารถที่หาแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และหลังจากผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้วผู้เรียนได้มีการสะท้อนผลการปฏิบัติกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการเรียนและการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2552) เกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยว่า ช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ให้ความสำคัญถึงการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ มีทัศนคติในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นการเตรียมตัวเพื่อให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตยในระดับต่างๆ เช่น รณรงค์ การเลือกตั้ง และการออกเสียงประชามติ เป็นต้น และสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ในขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) ในขั้นนี้พัฒนาการ ทางสติปัญญา และความคิดของเด็กวัยนี้เป็นขั้นสุดยอด คือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะ

สิ้นสุดลง เด็กจะสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ทำให้ผู้เรียนในวัยนี้อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ที่กล่าวว่าเด็กในวัยนี้จะใช้หลักทำตามหน้าที่ของสังคม โดยปฏิบัติตามระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด เรียนรู้การเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ปฏิบัติตามหน้าที่ของสังคมเพื่อดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ในสังคม พบในอายุ 13 -16 ปี ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหน้าที่ของสังคม โดยบุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้ หรือคาดหวังไว้ ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ก่อนตัดสินใจเลือกทางเลือกในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เมื่อเกิดปัญหาที่สามารถเลือกทางเลือกในการแก้ไขปัญหา ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ อารีย์ โพธิ์บางหวาย (2550) ที่ได้ใช้แบบวัดความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า มีค่าเฉลี่ยของความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย มีค่าอยู่ระหว่าง 15.05 – 16.16 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้เรียนนักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงถึง พฤติกรรมประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม รู้จักเคารพซึ่งกันและกันรับฟังผู้อื่นมากขึ้น รู้จักวางแผนในการทำงานมีความเสียสละ และสามารถที่จะทำงานหรือกิจกรรมกลุ่มให้สำเร็จลุล่วง ซึ่งจากการแปลผลข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น มีพฤติกรรมประชาธิปไตย รู้จักทำประโยชน์ให้กับโรงเรียนและสังคม และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2551) ได้กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ โดยการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมจะต้องมีการส่งเสริมประชาธิปไตย ในครอบครัว โดยสมาชิกในครอบครัวมีความรักใคร่ปรองดองกันเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ในฐานะที่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และเป็นผู้รับผิดชอบต่อครอบครัว พ่อแม่ ยอมรับฟังความเห็นความต้องการของลูกตัดสินใจปัญหาต่างๆ โดยใช้เหตุผลมากกว่าที่จะใช้อารมณ์ การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยสอนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่มกระตุ้น และเปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับฟังความเห็นและเหตุผลของผู้อื่น พยายามโน้มน้าวใจให้นักเรียนเข้าใจถึงเหตุผลในกฎระเบียบต่าง ๆ มากกว่าที่จะใช้อำนาจบังคับแต่เพียงอย่างเดียว พยายามจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก และมีความรับผิดชอบในการทำงานเป็นกลุ่ม

2.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนรู้เรียนรู้โดยใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความพึงพอใจต่อหลักสูตร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.55 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ศึกษามีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมได้ ด้วยตนเอง ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล อีกทั้งยังเป็นการเรียนการสอนที่เน้นในเรื่องของพฤติกรรม ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในการทำกิจกรรมกลุ่มไม่เน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของงานจากตัวผู้เรียนเป็นรายบุคคลแต่จะเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในผลงานกลุ่ม ที่ร่วมกันทำ อีกทั้งการประเมิน

พฤติกรรมต่างๆ มีผลสะท้อนให้ผู้เรียนได้ทราบถึงพฤติกรรมของตนเองทำให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตามสภาพจริง เน้นพัฒนาการที่ปรากฏให้เห็นทั้งในและนอกห้องเรียน มีผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินหลายฝ่าย อีกทั้งหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีการพัฒนาผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ มีกิจกรรมน่าสนใจและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและสังคมมากขึ้นมีความสามัคคี มีความเคารพต่อผู้อื่น รู้จักคิด และรู้จักหาวิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสันติวิธี ซึ่งสอดคล้องกับจรรยาบรรณ เกตุแก้ว (2559) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสำหรับนักศึกษา คณะครู ศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา คณะครู ศาสตราจารย์ที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกนักศึกษาที่มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมาก

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นตามลำดับ นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การนำหลักสูตรไปใช้นั้น ครูผู้สอนต้องศึกษาทฤษฎีปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สื่อ สถานที่รวมถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่สนับสนุนการเรียนรู้ และสนับสนุนทรัพยากร การเรียนรู้ตามหลักสูตรให้เพียงพอ

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร ได้เน้นให้ผู้เรียนเกิดผลการทำกิจกรรมกลุ่มงาน เน้นกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ให้กับ โรงเรียน และชุมชน ซึ่งครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องมีการวางแผนการทำงานให้ครอบคลุม มีการประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมนอกห้องเรียน ผู้สอนและผู้เรียนควรมีการวางแผนการดำเนินกิจกรรมให้ดี

1.4 การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในครั้งนี้พึงมีการพัฒนาขึ้นและมีการเริ่มใช้นำร่องในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และจะมีการใช้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่นในปีการศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยติดตามผลหลังการใช้หลักสูตรในระยะยาว สำหรับนักเรียนที่เรียนรู้ในหลักสูตรนี้ เพื่อจะติดตามและศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2.2 ควรมีการขยายผลการใช้หลักสูตรและมีการใช้หลักสูตรกับโรงเรียนนำร่องการศึกษาที่มีความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนในด้าน พฤติกรรมประชาธิปไตย

2.3 ควรนำหลักสูตรรายนี้ไปทดลองใช้กับนักเรียนในหลายระดับชั้นเรียน เช่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นต้น เพื่อจะได้ทราบประสิทธิภาพของหลักสูตรในการจัดการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างในช่วงวัย

เอกสารอ้างอิง (References)

- ไยอนงค์ ทิมสุวรรณ. (2558). ประชาธิปไตยกับบทบาทสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนาส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีไทย. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล, วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ: สำนักศาลรัฐธรรมนุญ.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education). กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2543). การเมืองการบริหารไทย: ภาวะของชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารตำรา สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิติ.
- วิสุทธิ โปธิแทน. (2554). แนวคิดพื้นฐานประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย สำหรับครูผู้สอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหายบล็อกและการพิมพ์.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2553). หลักสูตรการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.